

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Q. SEPTIMII|| FLORENTIS|| TERTVLLIANI||
CARTHAGINIENSIS|| PRESBYTERI, OPERA|| QVÆ
HACTENVS REPERIRI|| POTVERVNT OMNIA:||**

Tertullianus, Quintus Septimius Florens

Antverpiae, 1584

De Censu animæ aduersus Hermogenem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73633)

Q. SEPTIMII FLORENTIS TERTULLIANI DE TRINITATE LIBRI NOTULA.

CRIPSIT (inquit B. Hieron. Catal. Script. Eccles.) Nouatianus DE TRINITATE grande Volumen, quasi *tertullianum* operis TERTULLIANI, quod plerique nescientes Cypriani existimant.

An Tertullianus præter librum aduersus Praxean, alium DE TRINITATE scripserit, merito dubitationem inuiciunt hæc B. Hieronymi verba: Quum enim *tertullianum* grandioris sit operis compendium, & Nouatiani de Trinitate liber (ut pote grande volumen, vel ipso teste,) prolixius multo sit lib. adu. Praxean, oportebit, si mendosum non sit B. Hier. codices, alium de Trinitate librum à Tertulliano conscriptum confiteri. Sin verò legamus (quod lectum forte ab illo fuit) *tertullianum*, censetur Nouatiani liber, dilatio argumenti à Tertulliano tractati lib. adu. Praxean. Id ipsum censendum erit, si *tertullianum* id est imitacionem, quum Tertullianum aliquos imitetur. Nos itaque, quia non libenter absque MS. codicibus lectionem veterum immutamus, malimus etiam LIBRUM

DE TRINITATE inter ea quæ desiderantur TERTULLIANI opera collocare. Maxime, quum, etsi idem Argumentum latius tractet Nouatianus de Patre Deo & Deo filio, tamen vicijs *tertullianus* tractetur à Tertull. adu. Praxean et Monarchianos, de Filio alio à Patre, quem illi eundem faciebant; sicuti postea & Sabellius, contra quem paucioribus agit Nouatianus. Deinde latius ibi tractatur & verius de Spiritu sancto, ut pote de quo Nouatianus unicum caput habeat. *tertullianus* vero, si proprie loquimur, neque *tertullianum*, quia grandius est opus, nec *tertullianus*, quia in quibusdam susceptius; nec *tertullianus*, quia non per omnia imitatur, dici possit operis Tertulliani, libris Nouatiani.

Q. SEPTIMII FLORENTIS TERTULLIANI DE CENSU ANIMÆ

LIBRI ADVERSUS HERMOGENEM ARGUMENTUM & FRAGMENTA, ex libro de Anima, cap. 1. 3. 11. 22. & 24.

DE solo CENSU ANIMÆ (inquit Tertull.) congressus Hermogeni, quatenus & istum ex materia potius suggestu, quam ex Dei flatu constituisse præsumpsit; nunc ad reliquas conuersus quaestiones, plurimum videbor cum Philosophis dimicaturus.

Vna iam congressione decisa ADVERSUS HERMOGENEM, ut præfati sumus; quia animam ex Dei flatu, non ex materia vindicamus; muniti & illic diuinæ determinationis inobscurabili regula: Et flauit (inquit) Deus flatum vitæ in faciem hominis, & Factus est homo in animam viuam, utique ex Dei flatu. De isto nihil amplius reuoluendum; habet suum titulum, & suum hereticum. Gen. 2. 1. Cor. 15.

Ceterum ADVERSUS HERMOGENEM, qui eam (nempe animam) ex materia non ex Dei flatu contendit, flatum proprie tuemur. Ille enim, aduersus ipsius scripturæ fidem flatum in spiritum vertit; ut dum incredibile est, spiritum Dei in defectum, & mox in iudicium deuenire, ex materia potius anima credatur, quam ex Dei spiritu. Idcirco nos & illic flatum eam defendimus, non spiritum, secundum scripturam & secundum spiritus distinctionem; & hic spiritum ingratum pronuntiamus, secundum spirandi conditionem; illic de substantia quaestio est, spirare enim substantiæ actus est.

Cetera animæ naturalia iam à nobis audiit Hermogenes, cum ipsorum defensione & probatione, per quam Dei potius quam materia propinqua cognoscitur.

Nos autem, qui nihil Deo adpendimus, hoc ipso animam longè infra Deum rependimus, quod natam eam agnoscimus; ac per hoc dilutioris diuinitatis, exilioris felicitatis; ut flatum, non ut spiritum; & si immortalem, ut hoc sit diuinitatis; tamen passibilem, ut hoc sit natiuitatis; idcircoque & à primordio exorbitationis capacem, & inde etiam obliuionis adfinem. Satis de isto cum Hermogene.

His quinque locis Auctor, imprimis titulum & Argumentum indicat: DE CENSU ANIMÆ ADVERSUS HERMOGENEM, ubi censum accipi pro origine, præterquam quod priori loco adnotauimus n. 2. etiam vel inde patet, quod refutetur hæresis Hermogenis, quæ non ex Dei flatu, sed ex materia animæ originem constituisse contendebat. Et ad aliter atque mundum factum dicebat non ex nihilo, sed ex materia Deo coætæna, aduersus quam hæresin supra disputat Auctor lib. adu. Hermog. T. 3. Lam verò etiam duas scripturas adfert, quibus animam Dei flatum probasse significat, Gen. 2. & 1. Cor. 15. In quibus quum ille, uti sua hæresis videretur fauere, uertisset: spiritum vitæ, pro eo quod alijs flatum; contra scripturæ fidei, ut potè quæ Græcè illic legatur πνοή, quod plerique malunt (vel B. August. teste l. 13. de ciuitate Dei, cap. 24.) interpretari flatum, inspirationem, aut adspirationem, aut Animam, quam Spiritum significat Tertio loco hic citato Auctor, se hoc egisse dicto libro, ut flatum potius tueretur quam spiritum. Quamquam interim alio sensu etiam spiritum

agnoscens Animam, à spirando, lib. de Anima, non per omnia consentiat cum Catholicorum sententia Tertullianus, qui spiritum propriè animam dicunt, non tamen spiritum sanctum; atque adeo etiam dicto loco Genes. & alibi, πνοή spiritum interpretatur. Verum de hoc illius paradoxo Leeborem remisimus ad nostra Prolegomena, & aliquid in contrarium ibi adnotauimus num. 137. 140. 141. & 142. Deinde sese ad institutum propius cetera naturæ animæ pertractasse insinuat aduersus Hermogenem, ut Dei potius quam materię propinqua anima probaretur. Denique ne fortassis propterea qui animam cum Deo compararet, eam longè infra Deum defendisse se scribit dicto libro, quod nata sit, quod passibilis, quod exorbitationis capax, & inde etiam obliuionis adfinit sit. Quæ adeo ut totius penè libri argumentum, & quasi fragmenta quadam ipsi issem uerbu repetita hic uidere sit apud Auctorem. Ceterum de Hermogene ac Hermogenianis, & variis eorum hæresibus latè supra tractauimus dicto lib. aduersus Hermogenem, num. 1.

TERTULLIAN
 Con. Annotationibus
 PAMELLI
 A. V.
 16.

Q. SEPTIMII FLORENTIS TERTULLIANI ADVERSUS APPELLIANOS LIBRI, CITATIO, EX LIBRO de Carne Christi, cap. 8.

SED quoniam & isti APPELLIANI carnis ignominiam prætendunt maxime, quam uolunt, ab igneo illo, Præfide mali, sollicitatis animabus adstruam; & idcirco indignam Christo, & idcirco de sideribus illi substantiam impetisse; de beo illos de sua paratura repercutere. Angelum quendam inclytum nominant, qui mundum hunc instituerit, & instituto co pœnitentiam admisserit. Et hoc, suo loco tractauimus. Nam est nobis ADVERSUS ILLOS LIBELLVS; an qui spiritum & uoluntatem & uirtutem Christi habuerit ad ea opera, dignum aliquid pœnitentia fecerit, quum angelum etiam de figura erraticæ ouis interpretentur. Teste igitur pœnitentia institutoris sui, delictum erit mundus; siquidem omnis pœnitentia confessio est delicti, quia locum non habet nisi in delicto. Si mundus delictum est, quia corpus: & membra, delictum; erit proinde & cœlum, & cœlestia cum celo. Si cœlestia, & quidquid inde conceptum prolatumque est; mala arbor malos fructus ædat necesse est. Caro igitur Christi de cœlestibus substantiæ, id est, nostræ, quam ut peccatricem Christus dedignatur induere. Ita si nihil de ignominia interest, aut aliam purioris notæ materiam excogitent Christo, quibus displicet nostræ, aut eam cognoscant, qua etiam cœlestis melior esse non potuit.

Luc. 15.

An liber iste, ADVERSUS APPELLEM, an ADVERSUS APPELLIANOS inscribi debeat, aliquamdiu me dubitare fecit, quod inter ceteros hereticos, aduersus quos scripsit Tertullianus, enumeret Vincent. Lirinens. Apellem; ex quo etiam hasitauimus num. plures essent Libelli ab Auctore aduersus ipsum & discipulos eius conscripti. Verum, quum toties facta Apellis mentione atque nullius alterius, nullam tamen libri cuiuspiam aduersus eundem mentionem præterquam hoc loco faciat; sit mihi credibile, & unicum esse ab eo conscriptum, & ADVERSUS APPELLIANOS

no s' inscriptum. Maxime quum etiam Apelletianos B. Cyprianus nuncupet Apellis discipulos Epist. 73. ad Iubaianum. Atqui obscuriora quidem sunt uerba Tertulliani iam citata, sed hoc sibi uide: Argumentum libri aduersus Apelletianos potissimum fuisse: An Angelus ille igneus mali præles, qui & mundum hunc (iuxta illos) instituerat, & sollicitatis animabus carnem adstruxerat; ad quod tamen spiritum & uoluntatem, & uirtutem Christi habuerit, dignum aliquid pœnitentia fecerit. Repetè qui dixerent, sicuti legitur lib. de Præscript. aduers. heret. cap. 51. h. a.